

Wojciech Radkiewicz

Uniwersytet im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Polska

wojtek.radkiewicz@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4553-6226>

Dopuszczalność zatrudnienia nauczyciela akademickiego na podstawie umowy o dzieło

Admissibility to Employ an Academic Teacher on the Basis of a Contract for Specific Work

Abstract: The presented study raises the issue of the admissibility of employing academic teachers on a basis other than an employment relationship, in particular based on one of the named civil law contracts, which is a contract for specific work. The author made the determination whether, due to the type of actual activities performed by the academic teacher, including in particular didactic classes, it is permissible to perform these activities on the basis of a result contract characterized by the need to specify the result that should be obtained by the academic teacher. The author's considerations lead to the conclusion that the legislator allows the possibility of employing academic teachers on the basis of civil law contracts, including contracts for specific work; however, it should be remembered that in each case, before establishing a given legal relationship, the parties should first consider whether the specificity of the contract and the work will correspond to the actual content of the legal relationship between the university and the academic teacher. This is to avoid the situation where the academic teacher later questions that the contracting parties are not actually a work contract but, for example, an employment contract.

Keywords: academic teacher, work contract, didactic activities, achieving a result, basics of employing an academic teacher

Słowa kluczowe: nauczyciel akademicki, umowa o dzieło, zajęcia dydaktyczne, osiągnięcie rezultatu, podstawy zatrudnienia nauczyciela akademickiego

Wprowadzenie

Przedmiotem niniejszego opracowania jest ocena dopuszczalności zatrudnienia nauczyciela akademickiego na podstawie jednej z umów nazwanych prawa cywilnego, którą stanowi umowa o dzieło. Prezentowane rozważania będą w pierwszej kolejności sprowadzać się do oceny, czy obowiązujące przepisy prawa czynią dopuszczalnym zatrudnienie nauczyciela akademickiego na podstawie umowy o dzieło,

a w przypadku pozytywnej konstatacji, do określenia, jakie muszą zostać spełnione przesłanki, aby stosunek prawny łączący uczelnię z nauczycielem akademickim, mógłby zostać zakwalifikowany, jako umowa o dzieło.

1. Dopuszczalność zatrudnienia nauczyciela akademickiego na innej podstawie niż stosunek pracy

Zgodnie z art. 112 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce¹, pracownikami uczelni są nauczyciele akademicki oraz pracownicy niebędący nauczycielami akademickimi. Przepis ten wskazuje na to, jakie grupy zawodowe mogą stanowić pracowników uczelni, w rozumieniu art. 2 Kodeksu pracy². W przywołanym uregulowaniu wyeksponowano, jakie podmioty mogą stanowić pracowników uczelni, nie ograniczając jednak uprawnień władz uczelni do zatrudniania nauczycieli akademickich na innej podstawie niż stosunek pracy. Nie można zatem wykluczyć sytuacji, w której osoba spełniająca przesłanki do zatrudnienia na stanowisku nauczyciela akademickiego, które zostały wymienione w art. 113 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, będzie pozostawać z uczelnią w innym stosunku prawnym niż przewidziany w przepisach k.p., w tym zwłaszcza na podstawie umów prawa cywilnego. Podkreślić należy zatem, że obowiązujące przepisy nie zawierają konstrukcji prawnej, która stanowiłaby domniemanie zatrudnienia nauczyciela akademickiego w ramach stosunku pracy³. Konkluzja ta nie oznacza jednak, że zatrudnienie nauczyciela akademickiego na podstawie umów prawa cywilnego, będzie w każdym przypadku dopuszczalne. Wymaga bowiem zauważenia, że zgodnie z treścią art. 22 § 1 i § 1^{1 i 2} k.p., przez nawiązanie stosunku pracy pracownik zobowiązuje się do wykonywania pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem oraz w miejscu i czasie wyznaczonym przez pracodawcę, a pracodawca – do zatrudniania pracownika za wynagrodzeniem. Zatrudnienie w powyższych warunkach jest zatrudnieniem na podstawie stosunku pracy, bez względu na nazwę zawartej przez strony umowy. Nie jest dopuszczalne zastąpienie umowy o pracę umową cywilnoprawną przy zachowaniu warunków wykonywania pracy na powyższych warunkach. Tak więc jak wynika z przepisów k.p., w przypadku, gdy władze uczelni zdecydują się na zatrudnienie nauczyciela akademickiego na podstawie umowy prawa cywilnego, muszą rozważyć, czy treść stosunku prawnego, który ma łączyć uczelnię z nauczycielem akademickim, nie będzie odpowiadać tre-

1 Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jedn. Dz.U. poz. 1668 ze zm.), dalej p.s.w.n.

2 Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 1040 ze zm.), dalej k.p.

3 M. Wieczorek, Dopuszczalność zawierania umów cywilnoprawnych jako prawnych podstaw prowadzenia zajęć dydaktycznych w szkole wyższej, „Labor et Educatio” 2015, nr 3, s. 217.

ści art. 22 § 1 k.p. Gdyby bowiem przesłanki określone w tym przepisie zostały spełnione, uczelnia naraża się na to, że nauczyciel akademicki może wystąpić przeciwko uczelni z roszczeniem o ustalenie istnienia stosunku pracy na podstawie art. 189 Kodeksu postępowania cywilnego⁴. Ponadto, dopuszczając się tego rodzaju naruszenia, pracodawca popełnia wykroczenie przeciwko prawom pracowniczym, co jest sankcjonowane grzywną w kwocie od 1 000 zł do 30 000 zł⁵. Wskazać należy, że w szczególności na uczelniach publicznych różnice w zatrudnieniu nauczyciela akademickiego w ramach stosunku pracy jak i umów prawa cywilnego coraz częściej ulegają zatarciu. Władze uczelni nakładają bowiem na wszystkich nauczycieli akademickich, bez rozróżnienia podstawy zatrudnienia, analogiczne obowiązki, jak np. obowiązek uzyskania uprzedniej zgody dziekana na odwołanie lub przesunięcie terminu odbywania zajęć dydaktycznych. Zasadniczo, w przypadku gdy uczelnię z nauczycielem akademickim łączy umowa prawa cywilnego, powyższa kwestia powinna pozostawać w dyspozycji nauczyciela akademickiego, który jest zobowiązany jedynie zawiadomić o tym fakcie władze uczelni. Dopuszczalność zatrudnienia nauczycieli akademickich na podstawie innych stosunków prawnych niż stosunek pracy jest zatem ograniczona faktyczną treścią stosunku prawnego łączącego uczelnię z nauczycielem akademickim. W szczególności dotyczy to tych sytuacji, w których uczelnię i nauczyciela akademickiego łączy zarówno stosunek pracy, jak i stosunek cywilnoprawny, a w ramach umów prawa cywilnego wykonuje te same czynności faktyczne, które są realizowane w ramach stosunku pracy, w tym zwłaszcza prowadzenie zajęć dydaktycznych. W tym kontekście wymaga wskazania, że niejednokrotnie występują przypadki zatrudniania nauczycieli akademickich do wykonywania tych samych czynności, które są realizowane w ramach stosunku pracy, na podstawie umów prawa cywilnego. O ile jednak dopuszcza się możliwość nawiązania stosunku cywilnoprawnego pomiędzy podmiotami, które łączy stosunek pracy, o tyle nie jest dopuszczalne nawiązanie tego stosunku w celu realizacji tych samych obowiązków, które są wykonywane na podstawie umowy o pracę⁶. Zgodnie z utrwaloną linią orzecniczą Sądu Najwyższego, umowa cywilnoprawna przewidująca wykonywanie przez pracownika pracy tego samego rodzaju, co określony w umowie o pracę, stanowi uzupełniającą umowę o pracę⁷. Na zakończenie tej części rozważań, wyraźnie należy podkreślić, że ocena czy w danej sprawie doszło do obejścia przepisów o zawieraniu umów o pracę, powinna być dokonywana indywidualnie w każdym konkretnym przypadku, ponie-

4 Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 1460 ze zm.).

5 Art. 281 pkt 1 k.p.

6 Wyrok SA w Lublinie z dnia 17 sierpnia 2006 r., III APa 24/06, Legalis nr 84219.

7 Uchwała SN z dnia 12 kwietnia 1994 r., I PZP 13/94, Legalis nr 28555, wyrok SN z dnia 30 czerwca 2000 r., II UKN 523/99, OSNP Nr 1/2002, poz. 22.

waż jest ona uzależniona od wyników przeprowadzonego w danej sprawie postępowania dowodowego.

2. Umowa o dzieło jako podstawa zatrudnienia nauczyciela akademickiego

Problematyka zatrudniania nauczycieli akademickich na innej podstawie niż stosunek pracy dotyczy zasadniczo kwestii nawiązania pomiędzy uczelnią a nauczycielem akademickim stosunku cywilnoprawnego, w tym zwłaszcza umowy zlecenia, a właściwie umowy o świadczenie usług, ponieważ umowa zlecenia obejmuje swoim zakresem wyłącznie czynności prawne, a tych nauczyciel akademicki w ramach zatrudnienia na uczelni zasadniczo nie wykonuje, oraz umowy o dzieło. Zgodnie z art. 734 § 1 Kodeksu cywilnego⁸, przez umowę zlecenia przyjmujący zlecenie zobowiązuje się do dokonania określonej czynności prawnej dla dającego zlecenie. W świetle zaś art. 750 k.c., do umów o świadczenie usług, które nie są uregulowane innymi przepisami, stosuje się odpowiednio przepisy o zleceniu. Natomiast w myśl art. 627 k.c., przez umowę o dzieło przyjmujący zamówienie zobowiązuje się do wykonania oznaczonego dzieła, a zamawiający do zapłaty wynagrodzenia. Co do zasady, w praktyce obrotu gospodarczego przyjmuje się, że w odróżnieniu od umowy zlecenia czy umowy o świadczenie usług, umowa o dzieło wymaga, by czynności przyjmującego zamówienie, doprowadziły do konkretnego, indywidualnie oznaczonego rezultatu. Rezultat, na który umawiają się strony, musi być obiektywnie osiągalny i w konkretnych warunkach pewny. Celem umowy o dzieło nie jest bowiem czynność (samo działanie) lub zaniechanie, które przy zachowaniu określonej staranności prowadzić ma do określonego w umowie rezultatu, lecz samo osiągnięcie tego rezultatu. Przy umowie o dzieło chodzi o osiągnięcie określonego rezultatu, niezależnie od rodzaju i intensywności świadczonej w tym celu pracy i staranności. Odpowiedzialność przyjmującego zamówienie, w przypadku niezrealizowania celu umowy, jest więc odpowiedzialnością za nieosiągnięcie określonego rezultatu, a nie za brak należytej staranności. Przedmiotem umowy o dzieło, w ujęciu k.c., jest więc przyszły, z góry określony, samoistny, materialny lub niematerialny, lecz obiektywnie osiągalny i w danych warunkach pewny rezultat pracy i umiejętności przyjmującego zamówienie, którego charakter nie wyklucza możliwości zastosowania przepisów o rękojmi za wady⁹. Umowa zlecenia, której przepisy mają zastosowanie od umowy o świadczenie usług, jest natomiast umową starannego działania, w której co prawda rezultat może być przedmiotem starań, lecz nie daje się z góry przewidzieć, a często nie spo-

8 Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 1145 ze zm.), dalej k.c.

9 A. Brzozowski, (w:) J. Rajski (red.), System prawa prywatnego, Prawo zobowiązań – część szczegółowa, t. 7, Legalis.

sób określić, w jakim stopniu zostanie osiągnięty. Dlatego też w umowie o świadczenie usług, rezultat nie jest objęty treścią świadczenia.

Określone w art. 115 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce obowiązki nauczycieli akademickich zatrudnionych w poszczególnych grupach pracowników, w których mogą być zatrudniani nauczyciele akademicy, nie obejmują tych nauczycieli akademickich, którzy pozostają z uczelnią w innym stosunku prawnym, niż stosunek pracy. Świadczy o tym fakt podkreślenia przez ustawodawcę, że obowiązki określone w tym przepisie dotyczą wyłącznie tych nauczycieli akademickich, którzy są zatrudnieni w charakterze pracowników. Z tego względu nawiązując stosunek prawny na podstawie umowy o dzieło z osobą, która spełnia przesłanki, by być zatrudnioną w charakterze nauczyciela akademickiego, strony są uprawnione do odmiennego określenia zakresu obowiązków nauczyciela akademickiego niż wynika to z art. 115 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Jak bowiem wynika z komentowanego przepisu, do podstawowych obowiązków nauczyciela akademickiego będącego pracownikiem: dydaktycznym – należy kształcenie i wychowywanie studentów lub uczestniczenie w kształceniu doktorantów; badawczym – należy prowadzenie działalności naukowej lub uczestniczenie w kształceniu doktorantów; badawczo-dydaktycznym – należy prowadzenie działalności naukowej, kształcenie i wychowywanie studentów lub uczestniczenie w kształceniu doktorantów. Ponadto, nauczyciel akademicki jest obowiązany do uczestniczenia w pracach organizacyjnych na rzecz uczelni oraz stałego podnoszenia kompetencji zawodowych. Z treści powołanego przepisu wynika, że w zależności od tego, czy nauczyciel akademicki jest zatrudniony na stanowisku dydaktycznym, badawczym, czy też badawczo – naukowym obowiązujące przepisy nakładają na niego realizację określonych obowiązków, których zakres wiąże się ściśle z zajmowanym stanowiskiem. Tymczasem w przypadku nauczyciela akademickiego zatrudnionego na podstawie umowy o dzieło, władze uczelni są uprawnione do powierzenia nauczycielowi akademickiego jedynie wybranych obowiązków. W tym względzie obowiązki nauczyciela akademickiego mogą dotyczyć w szczególności prowadzenia zajęć edukacyjnych w cyklach semestralnych dotyczących określonej przez strony materii, wygłoszenia kilku lub pojedynczych, ściśle skonkretyzowanych wykładów. Realizacja powyższego uprawnienia jest zwłaszcza widoczna przy odstąpieniu przez władze uczelni od nakładania, na nauczycieli akademickich zatrudnianych na podstawie umów prawa cywilnego, obowiązków wykonywania czynności o charakterze organizacyjno-technicznym.

Sposób określenia zakresu obowiązków nauczyciela akademickiego w umowie o dzieło ma istotne znaczenie, ponieważ jak wskazuje się w piśmiennictwie, podstawowy problem z kwalifikacją wykładów jako przedmiotu umowy o dzieło, który wyłania się na tle orzecznictwa, jest związany ze stopniem konkretyzacji oznaczenia wykładu jako dzieła¹⁰, ponieważ w większości przypadków, to właśnie przeprowadze-

10 Ł. Żelechowski, (w:) K. Osajda (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, Warszawa 2017, s. 311.

nie cyklu, bądź pojedynczego wykładu, ma w przekonaniu stron umowy o dzieło stanowić rezultat, do którego osiągnięcia zobowiązuje się wykonawca.

Zasadniczym celem uczelni zatrudniającej nauczyciela akademickiego do prowadzenia zajęć dydaktycznych jest zapewnienie studentom kadry naukowej, której predyspozycje pozwolą na realizację obowiązków nałożonych na uczelnie, do których zgodnie z art. 11 ust. 1 pkt 1 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, należy prowadzenie kształcenia. Uczelnia nie jest obowiązana do tego, aby zapewnić dostępność kadry naukowej, która osiągnie cel dydaktyczny polegający na uzyskaniu przez studentów określonych wyników naukowych, których osiągnięcie mogłoby stanowić rezultat działań podejmowanych przez nauczyciela akademickiego. Nauczyciel akademicki, z którym jest zawierany stosunek prawny, nie ma zatem obowiązku osiągnięcia celu w postaci uzyskania przez studentów określonych stopni. Tylko w sytuacji, gdy na nauczyciela akademickiego obowiązek ten zostałby nałożony, zasadne byłoby rozważenie, czy w tym stanie faktycznym zawarcie umowy o dzieło było dopuszczalne. W tym bowiem przypadku, dzieło, które miało zostać osiągnięte przez nauczyciela akademickiego, mogłoby stanowić przedmiot weryfikacji przez uczelnię. Przykładowo, jeżeli wszyscy studenci zgodnie z ustaleniami poczynionymi pomiędzy uczelnią a nauczycielem akademickim mieli uzyskać co najmniej oceny dostateczne, a część z nich uzyskała ocenę niedostateczną, wówczas nie można stwierdzić, czy zamierzony rezultat został osiągnięty. W tym miejscu należy podkreślić, że istotne znaczenie odgrywa również sposób zapłaty wynagrodzenia za osiągnięty rezultat. W przypadku umowy o dzieło, zamawiający nie ma obowiązku odebrania dzieła i zapłaty wynagrodzenia w razie wydania mu go z wadami istotnymi, tj. takimi, które wskazują na sprzeczne z umową wykonanie dzieła¹¹. W rezultacie oznaczałoby to, że nauczyciel akademicki nie uzyskałby wynagrodzenia za prowadzenie zajęć dydaktycznych, nawet jeśli zachowałby należyłą staranność. Praktyka pokazuje jednak, że przy zawieraniu tego rodzaju umów bez znaczenia pozostaje kwestia skuteczności nauczyciela akademickiego w przekazywaniu wiedzy wyrażająca się uzyskaniem przez słuchaczy pozytywnej oceny z danego przedmiotu, ponieważ warunkiem wypłaty wynagrodzenia nauczycielowi akademickiemu jest jedynie przeprowadzenie zajęć dydaktycznych, czyli wykonanie określonej czynności faktycznej. W tym znaczeniu okoliczność, iż z treści umowy nie wynika, by zapłata wynagrodzenia była uzależniona od stopnia wykonania zamówionego dzieła (np. mierzonego procentową miarą aprobaty przez uczestników szkolenia), podkreśla aspekt czynnościowy, a nie wątek rezultatu¹².

11 Postanowienie SN z dnia 17 kwietnia 2015 r., III CZP 8/15, Legalis nr 1206637, Wyrok SN z dnia 26 lutego 1998 r., I CKN 520/97, OSNC 1998, nr 10, poz. 167, Wyrok z dnia 18 stycznia 2012 r., II CSK 213/11, OSNC-ZD 2013, B, 31.

12 Wyrok SN z dnia 21 maja 2019 r., I UK 75/18, Legalis nr 1921242.

Przedstawione założenia niezależnie od tego, czy uczelnia nałożyłaby na nauczyciela akademickiego obowiązek osiągnięcia rezultatu w postaci uzyskania przez studentów odpowiednich ocen, i tak nie spowodują, że łącząca strony umowa uzyskałaby charakter umowy o dzieło, ponieważ tego rodzaju umowa dotyczy jedynie osiągnięcia takiego rezultatu, którego wynik jest zależny wyłącznie od wykonawcy. W przedstawionym przypadku osiągnięcie rezultatu byłoby natomiast uzależnione od zachowań i zaniechań osób trzecich niezależnych w jakikolwiek sposób od wykonawcy. Nawet zatem gdyby przyjąć, że celem uczelni byłoby, aby nauczyciel akademicki doprowadził do osiągnięcia przez studentów określonych wyników naukowych, to rezultat ten nie byłby wyłącznie zależny od wykonawcy, co wyklucza przyjęcie w tym przypadku dopuszczalności zawarcia umowy o dzieło.

Zawarcie umowy o dzieło przewidującej zobowiązanie nauczyciela akademickiego do przeprowadzenia cyklu zajęć obejmujących kilkanaście wykładów z określonej materii, wyraża się zazwyczaj w ogólnym określeniu problematyki prowadzonych wykładów. Wskazać przy tym należy, że uczelnia pozostawia prowadzącemu znaczną swobodę w doprecyzowaniu zakresu tematycznego wykładów oraz rozłożenia ich w czasie. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że treść powyższego stanu faktycznego przemawia za zakwalifikowaniem go jako podstawy do zawarcia umowy o świadczenie usług, a nie zaś umowy o dzieło¹³. W uzasadnieniu jednego z judykatów dotyczących prezentowanej problematyki wskazano, że umowa o prowadzenie w szkole wyższej wykładów z zakresu finansów według określonego harmonogramu, bez skonkretyzowania tematu poszczególnych wykładów, w której nauczyciel akademicki został zobowiązany jedynie do przekazywania wiedzy w określonej dziedzinie, pozostawiająca konkretyzację tematyki wykładu prowadzącemu, nosi cechy umowy o dzieło. Czynności, do których wykonania obowiązany jest nauczyciel akademicki sprowadzają się bowiem do wykonania wielu powtarzających się czynności bez względu na to, jaki rezultat czynności te przyniosą. Ponadto, w tym przypadku nie ma faktycznej możliwości sprawdzenia wykładów pod kątem wykonania umowy zgodnie z zamówieniem, co stanowi jedną z istotnych cech odróżniających umowę o dzieło od umowy o świadczenie usług¹⁴.

Poza wymogiem określenia w umowie o dzieło rezultatu, który miałby zostać osiągnięty przez nauczyciela akademickiego i który podlegałby sprawdzeniu pod kątem jego wykonania, umowa o dzieło charakteryzuje się również jednorazowością wykonywanego świadczenia (jednorazowy efekt pracy). Umowa o dzieło stanowi bowiem zobowiązanie do świadczenia jednorazowego po obu stronach tego stosunku

13 Wyrok SN z dnia 4 czerwca 2014 r., II UK 542/13, Legalis nr 1405214.

14 Wyrok SN z dnia 4 czerwca 2014 r., II UK 561/13, Legalis nr 1067174, Wyrok SN z dnia 3 października 2013 r., II UK 103/13, Legalis nr 924645, Wyrok z dnia 3 listopada 2000 r., IV CKN 152/00, Legalis nr 48924.

zobowiązaniowego¹⁵. Wyjaśnić w tym miejscu należy, że za świadczenie jednorazowe wykonywane ramach umowy o dzieło, dopuszczalne będzie uznanie cyklu wykładów prowadzonych w dłuższym okresie, pod warunkiem, że mają one autorski charakter i zostały ucieleśnione np. w postaci utworu audiowizualnego¹⁶. W tym przypadku wykłady te będą stanowić jeden rezultat, rozumiany jako jednorazowy efekt, który musi zostać zindywidualizowany już na etapie zawierania umowy i być możliwy do jednoznacznego zweryfikowania po wykonaniu¹⁷. Stosunek prawny wynikający z umowy o dzieło nie ma charakteru zobowiązania trwałego. Nie może zatem polegać na wykonywaniu szeregu podobnych czynności powtarzających się w określonych jednostkach czasu. Przedmiotem umowy o dzieło jest doprowadzenie do weryfikowalnego i jednorazowego rezultatu, zdefiniowanego przez zamawiającego w momencie zawierania umowy¹⁸. Zobowiązanie z art. 627 k.c. polega na wykonaniu nie jakiegokolwiek dzieła, ale na realizacji dzieła oznaczonego¹⁹. Zatrudniając natomiast nauczyciela akademickiego do prowadzenia zajęć dydaktycznych, co zazwyczaj następuje na okres jednego lub dwóch semestrów, dochodzi w istocie do realizacji świadczeń powtarzających się, nawet jeśli za każdym razem świadczenie to przybiera inne cechy, ze względu na inną tematykę przeprowadzanych zajęć dydaktycznych. Nauczyciel akademicki wykonuje zatem powtarzalne czynności faktyczne, które mają jedynie na celu podniesienie poziomu wiedzy słuchaczy.

Specyfikę zatrudnienia nauczyciela akademickiego na podstawie umów prawa cywilnego trafnie określił w jednym z judykatów Sąd Apelacyjny w Lublinie, który wskazał, że jeżeli przedmiotem porozumienia stron jest najogólniej rzecz ujmując dokształcanie uczniów, to niewątpliwie należy założyć, że skutkiem tych umów jest nabycie bądź podniesienie wiedzy lub umiejętności. Nie jest to dzieło w rozumieniu art. 627 k.c.²⁰. W uzasadnieniu tego orzeczenia, powołując się na orzecznictwie Sądu Najwyższego, Sąd ten wyraził zasługujący na aprobatę pogląd, iż judykatura jednolicie uznaje, że usługi wykładowców/nauczycieli lub inne nauczanie noszą konstrukcyjne cechy umów (czynności) starannego działania, a nie umów rezultatu, bo nie przynoszą konkretnych, mierzalnych lub pewnych indywidualnych rezultatów niematerialnych, także wtedy gdy były prowadzone według indywidualnych programów nauczyciela²¹.

15 Wyrok NSA z dnia 7 sierpnia 2019 r., II GSK 334/19, Legalis nr 2195422; Wyrok SN z dnia 12 sierpnia 2015 r., I UK 389/14, Legalis nr 1351514; A. Klein, *Elementy zobowiązaniowego stosunku prawnego*, Wrocław 2005, s. 128 i 133.

16 Wyrok SA w Białymstoku z dnia 28 lutego 2018 r., III AUa 643/17, Legalis nr 1752334.

17 M. Gutowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Legalis 2019.

18 Wyrok SA w Lublinie z dnia 5 czerwca 2019 r., III AUa 909/18, Lex nr 2689285.

19 Wyrok SN z dnia 26 stycznia 2017 r., II UK 639/15, Legalis nr 1580503, A. Brzozowski, (w:) K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Legalis 2018.

20 Wyrok SA w Lublinie z dnia 8 maja 2019 r., III AUa 8/19, Lex nr 2679338.

21 Wyrok SN z dnia 18 kwietnia 2012 r., II UK 187/11, OSNP 2013 nr 9-10, poz. 115, Wyrok SN z dnia 13 czerwca 2012 r., II UK 308/11, LEX nr 1235841.

Od nauczającego (wykładowcy lub lektora) oczekuje i wymaga się, aby przez staranne nauczanie przekazywał posiadaną wiedzę osobom uczącym się bez pewności wyniku, że w jednakowym stopniu posiadą oni nauczaną wiedzę, a w szczególności bez gwarancji, że osiągną oni założony (oferowany) stopień (rezultat) nauki na jednakowo pewnym poziomie. Regułą nauczania innych osób nie jest osiągnięcie konkretnego i pewnego poziomu (stanu) znajomości danego przedmiotu przez każdego „słuchacza”, który byłby „dziełem” uzyskania przez każdego słuchacza jednakowego efektu nauki. Dlatego też, jak już wcześniej podkreślono, w zasadniczej większości przypadków umowy cywilnoprawne zawierane z nauczycielami akademickimi mają na celu przeprowadzenie powtarzalnego procesu polegającego na przekazywaniu wiedzy słuchaczom ze wskazanej materii. Nie jest zatem istotne, w jakim stopniu słuchacze przyswoili wiedzę podczas prowadzonych zajęć. Znaczenie ma bowiem jedynie sam fakt przekazywania wiedzy przez nauczyciela akademickiego.

Inaczej natomiast będzie kształtowała się dopuszczalność zatrudnienia na podstawie umowy o dzieło nauczyciela akademickiego w celu wygłoszenia wykładu, zawierającego treści oczekiwane przez uczelnię, które zostały ściśle określone w treści umowy. W tej sytuacji istnieje możliwość przyjęcia, że tego rodzaju zobowiązanie, może stanowić przedmiot umowy o dzieło, jednak po uprzednim spełnieniu pewnych warunków. Istotne jest mianowicie to, aby wykład, który miałby zostać przygotowany i wygłoszony przez nauczyciela akademickiego, przekazywał zupełnie nowe treści, stanowiące wkład twórczy. W orzecznictwie sądowym podkreśla się, że wykłady posiadają walory twórcze, ale tylko wtedy będą mogły stanowić dzieło, gdy ich twórca będzie przekazywał nową wiedzę w zakresie pewnego przedmiotu/tematu, tzn. będzie wykladał coś, co wcześniej nie było przedmiotem jakichkolwiek rozważań i badań. Natomiast samo przygotowanie wykładu, nawet gdy przekazywana w nim wiedza wykracza poza zwykły poziom i granice programowe oraz jest w sposób indywidualny dostosowywana do potrzeb słuchaczy, nie może stanowić podstawy do przyjęcia, że w takim przypadku mamy do czynienia z dziełem²². Możliwym jest zatem zawarcie umowy o dzieło wyłącznie w przypadku, gdy wykładowi można przypisać cechy utworu. Takie warunki spełnia natomiast tylko wykład naukowy (cykl takich wykładów) o charakterze niestandardyzowanym i niepowtarzalnym, wypełniający kryteria twórczego i indywidualnego dzieła naukowego²³. Ponadto rezultat, który ma zostać osiągnięty przez nauczyciela akademickiego, powinien zostać ściśle oznaczony w tym znaczeniu, że ma on odpowiadać osobistym potrzebom, upodoba-

22 Wyrok NSA z dnia 6 sierpnia 2019 r., II GSK 2276/17, Lex nr 2703500, Wyrok NSA z dnia 20 listopada 2018 r., II GSK 846/17, Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 27 września 2012 r., III AUa 273/12, opubl. orzeczenia.wroclaw.sa.gov.pl.

23 Wyrok SN z dnia 28 sierpnia 2014 r., II UK 12/14, Wyrok SN z dnia 4 czerwca 2014 r., II UK 548/13, Wyrok SN z dnia 4 lipca 2013 r., II UK 402/12.

niom czy wymaganiom zamawiającego²⁴. Oznacza to, że zakwalifikowanie wykładowcy, jako dzieła jest dopuszczalne, pod warunkiem jednak, że będzie on spełniał opisane powyżej cechy.

Wnioski

Rozważania zaprezentowane w niniejszym opracowaniu prowadzą do konkluzji, że zatrudnianie nauczycieli akademickich na podstawie umowy o dzieło, należy uznać za dopuszczalne. Zakwalifikowanie stosunku prawnego łączącego uczelnię z nauczycielem akademickim, powinno jednak uwzględniać specyfikę umowy o dzieło, której celem w przeciwieństwie do umowy o pracę, czy umowy o świadczenie usług, jest osiągnięcie określonego uprzednio przez strony rezultatu. Z tego względu nie jest dopuszczalne przyjęcie, że za przedmiot umowy o dzieło mogłoby zostać uznane samo prowadzenie zajęć dydaktycznych, bez precyzyjnego określenia, co w istocie miałyby stanowić dzieło rozumiane, jako weryfikowalny rezultat. Celem umowy o dzieło nie jest bowiem czynność (samo działanie) lub zaniechanie, które przy zachowaniu określonej staranności prowadzić ma do określonego w umowie rezultatu, lecz samo osiągnięcie tego rezultatu. Brak określenia rezultatu wyklucza możliwość dokonania weryfikacji zgodności wykonania przedmiotu umowy z przewidzianymi w umowie założeniami. W tym przypadku, nie można zatem mówić o rezultacie, lecz jedynie o zobowiązaniu nauczyciela akademickiego do wykonania określonej czynności faktycznej. Analogiczny sposób kwalifikacji stosunku prawnego łączącego uczelnię z nauczycielem akademickim miałyby również miejsce w sytuacji, gdy w umowie łączącej strony przewidziano, że efektem wymaganym od nauczyciela akademickiego miałyby być uzyskanie przez uczestników zajęć dydaktycznych określonych stopni, albowiem rezultat umowy o dzieło nie może być zależny od osób trzecich, a jedynie od jego wykonawcy. Ponadto, aby uznać, że stosunek prawny łączący uczelnię z nauczycielem akademickim nosi cechy umowy o dzieło, konieczne jest, aby przedmiot umowy miał niestandardowe i niepowtarzalne cechy oraz wypełniał kryteria twórczego i indywidualnego dzieła naukowego. Dopiero spełnienie wszystkich wymienionych powyżej przesłanek, będzie czyniło zasadnym zakwalifikowanie łączącego uczelnię z nauczycielem akademickim stosunku prawnego, jako umowy o dzieło.

BIBLIOGRAFIA

Brzozowski A., (w:) K. Pietrzykowski (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, Legalis 2018.

Brzozowski A., (w:) J. Rajska (red.), System prawa prywatnego, Prawo zobowiązań – część szczegółowa, t. 7, Legalis.

24 A. Brzozowski, (w:) K. Pietrzykowski (red.), *op. cit.*

Dopuszczalność zatrudnienia nauczyciela akademickiego na podstawie umowy...

Gutowski M. (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, Legalis 2019.

Klein A., Elementy zobowiązaniowego stosunku prawnego, Wrocław 2005.

Wieczorek M., Dopuszczalność zawierania umów cywilnoprawnych jako prawnych podstaw prowadzenia zajęć dydaktycznych w szkole wyższej, „Labor et Educatio” 2015, nr 3.

Żelechowski Ł., (w:) K. Osajda (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, Warszawa 2017.